

i sufragador d'aquesta obra, que marca el punt de partença d'un llarg esforç d'edició al darrer terç del segle XV i especialment a primeries de l'època moderna. El darrer capítol del llibre és la descripció i el comentari detallats del testament del degà Manuel Montsuar (1491), a través del qual se'ns ofereix una altra visió del personatge, poc abans de la mort i ja ancià. La destinació de les seves deixes i les seves disposicions reflecteixen tota una vida d'home clau en la política, la vida eclesiàstica i la cultura lleidatanes, sobretot tenint en compte que algunes d'aquestes deixes van destinades a les grans obres d'art de la Seu Vella, que Montsuar no podrà veure però sí va sufragar amb les disposicions testamentàries.

PRIM BERTRAN ROIGÉ
Universitat de Barcelona

Elena CANTARELL, Mireia COMAS, Carme MUNTANER (eds.), *El llibre de la Baronia d'Eramprunyà*, Lleida, Pagès editors, 2011, 448 pp. (Verum et Pulcrum Medium Aevum; 2). ISBN 978-84-9975-072-9.

Un dels objectius més importants dins de les anomenades Ciències i Tècniques Historiogràfiques és l'edició de fonts. La Paleografia i la Diplomàtica no abandonen mai aquesta tasca, que es du a terme al costat d'altres tendències com ara l'estudi de les institucions productores de documents o amb la difusió social de l'escriptura al llarg de la Història, per posar només dos exemples clars.

El llibre que ara és objecte d'aquesta ressenya s'emmarca dins de l'edició de fonts, per tant, aquí rau en primer lloc la importància d'aquesta publicació. Es una edició del Llibre de la Baronia d'Eramprunyà, un diplomatarí dels segles XIV i XV que recull còpies de documents d'aquesta senyoria catalana entre els segles XIII i XV. Qui va iniciar la confecció del diplomatarí va ser Jaume Marc en un moment en què necessitava demostrar els drets i reclamar homenatges als seus feudataris. Per la documentació copiada desfilen topònims com Gavà, Castelldefels, Sant Boi de Llobregat, Sant Climent de Llobregat, Viladecans, etc i noms com ara Blanca de Centelles o la família dels Terrassa, entre altres. Ens trobem doncs davant d'una font cabdal per a conèixer la història del Pla de Barcelona, com indica el professor Prim Bertran en el pròleg. El Llibre contribueix doncs al coneixement d'un territori que, malgrat estar molt proper a Barcelona, és poc conegut per la historiografia. El manuscrit original es conserva en mans dels hereus de Manuel Girona qui, al 1897, va comprar la Baronia i amb ella el present diplomatarí i gran part de l'arxiu de la senyoria.

L'edició d'aquesta font que han dut a terme les autores, professores i investigadores del Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica de la Universitat de Barcelona, s'emmarca també en la línia d'edicions de fonts que és present a Catalunya des de fa anys. Podem recordar la tasca que desenvolupa la Fundació Noguera amb la documentació notarial i privilegis, o l'Institut d'Estudis Catalans amb els pergamins comtals. També podem considerar les edicions de documents que s'inclouen en tantíssimes monografies de caire local que enriqueixen cada vegada més la producció historiogràfica catalana i acosten la documentació als investigadors. L'edició de fonts és imprescindible i cal continuar amb aquesta si

volem tenir un coneixement cada vegada més complet de la documentació que hi ha en els nostres arxius.

El Llibre de la Baronia va ser utilitzat breument per Eduardo de Hinojosa, que el cita dins la seva obra sobre el règim senyorial a la Catalunya medieval i n'inclou també un document a l'apèndix. Aquest autor era conscient de la importància de l'ús de documentació privada per a realitzar el seu estudi i no va dubtar en cap moment en acudir als arxius privats del moment. Un d'aquests era el de la Baronia que estava en mans del senyor Manuel Girona. Un temps més tard el Llibre es va convertir en una font principal per a l'obra *El Castillo y la Baronia de Aramprunyà*, publicada el 1911 per Francesc de Bofarull i Sans. Al llarg de les seves pàgines hi ha diferents referències al llibre, transcripcions literals de fragments destacables o un petit apèndix documental que inclou documents sencers transcrits des del Llibre. Un dels paràgrafs més interessants que transcriu Bofarull és la descripció del nomenament de Jaume Marc com a cavaller de Sant Jordi per part del rei Pere el Cerimoniós. I un altre són les notes autobiogràfiques de l'autor del llibre.

La present publicació és l'edició d'una important font documental que, a finals del darrer terç del segle XX, es donava per desaparegut. Així ho va afirmar Dolors Sanahuja en la seva tesi doctoral sobre el Castell d'Eramprunyà l'any 1996. Per aquesta raó cal valorar en gran manera aquesta edició que també ens posa sobre la taula la importància que tenen els arxius i els documents privats per al coneixement de la Història. El Llibre de la Baronia és un diplomatarí generat dins d'una senyoria medieval i conservat en un arxiu familiar. Conflueixen aquí, doncs, dues qüestions cabdals: l'edició d'una font documental privada. Quan un investigador vol treballar amb documents o arxius conservats en mans privades, pot trobar-se amb la dificultat de l'accés materialitzada en la negació per part dels propietaris a permetre el treball de recerca. No pertoca ara fer una valoració d'aquesta situació ja que correríem el perill de fer un elenc de lamentacions i convertiríem aquest text en quelcom negatiu. En canvi optem per valorar les iniciatives que, com la present publicació, pretenen facilitar l'accés als documents privats.

Així doncs, la transcripció del Llibre de la Baronia té com a darrera finalitat posar a l'abast de la comunitat científica uns documents fonamentals per a la Catalunya medieval. Les autores de la publicació inclouen una breu introducció en la que emmarquen històricament el manuscrit, el descriuen des del punt de vista codicològic i exposen un llistat de les tipologies acompanyades de les dates corresponents a cada document. Els documents van encapçalats per un regest i, en els casos necessaris, s'inclouen les notes d'edició en l'aparat crític. Al final del llibre hi ha un índex cronològic de documents, un d'onomàstic i un altre de toponímic que faciliten la localització dels noms i topònims i el treball amb aquesta font documental. En l'edició no s'han inclòs, però, aquelles parts inserides en el diplomatarí original i que correspondrien a les notes redactades per Jaume Marc en les que anotava els documents que conservava en el seu arxiu. Marc aprofitava els espais en blanc que havien deixat les còpies dels documents més importants per inserir petites notes. S'entén que aquestes notícies no formen part del diplomatarí i, per aquest motiu, no s'han inclòs en l'edició. Les autores així ho fan notar en la introducció, però adverteixen que caldria fer una edició d'aquestes anotacions. La publicació seria molt útil per

completar el diplomatari i per analitzar el conjunt arxivístic de la Baronia d'Eramprunyà, ara dispers en diferents institucions. Amb aquesta publicació es dona un pas fonamental per al coneixement d'aquest fons arxivístic però, sobretot, per la difusió d'uns documents que poden aportar un més gran coneixement de la nostra història a l'Edat Mitjana.

DANIEL PIÑOL ALABART
Universitat de Barcelona

Stefano M. CINGOLANI (ed.), Robert ÁLVAREZ MASALIAS (trad.), *Gestes dels comtes de Barcelona i reis d'Arago - Gesta comitum Barchinone et regum Aragonie*, Santa Coloma de Queralt, Obrador Edèndum - Publicacions URV, 2012, 308 pp. ISBN 978-84-939169-2-3 (Edèndum) - 978-84-8424-213-0 (URV).

Gairebé un segle després que aparegués l'edició crítica de la versió definitiva de les *Gesta comitum Barchinone et regum Aragonie*, de Louis Barrau Dihigo i Jaume Massó i Torrents (1925), Stefano M. Cingolani i Robert Álvarez Masalias, curador i traductor respectivament, n'han enllestit una posada al dia. En el seu conjunt, les *Gestes* representen la crònica catalana més antiga, un text narratiu excepcional que ens permet veure la transformació i fixació de la memòria històrica del Principat. Però no són un únic text ni són obra d'un únic autor. Han estat "en moviment" al llarg dels anys depenent de les exigències de cada moment i del context on s'han copiat.

Les dues primeres versions, la primitiva (*Gesta I*), datada entre 1180 i 1184, i una altra avui perduda no gaire posterior, de la qual se'n va fer una traducció al català (*Gesta II*) entorn 1269, estan encara molt lligades a una dimensió dinàstica del casal de Barcelona, i no pas nacional. A partir de la versió ampliada (*Gesta IV*), però, les *Gestes* es transformen. La pròpia inclusió d'aquesta versió en el *Llibre dels reis* (una compilació d'autor anònim escrita entre 1277 i 1280 de la qual provenen moltes llegendes que reforcen el lligam del casal de Barcelona amb l'imperi carolingi) suposa la inclusió de la història comtal barcelonina en una dimensió històrica més complexa que les anteriors.

En la seva enèsima aportació a la historiografia catalana medieval, el doctor Cingolani ha publicat recentment a la Universitat de València l'edició d'aquestes tres primeres versions, al mateix temps que ha signat també l'edició i la introducció de la quarta i definitiva (*Gesta III*). En aquesta darrera aportació, Cingolani centra la seva anàlisi en la complexa problemàtica entorn a l'autoria i els orígens del text. Segons ell, aquesta versió hauria estat obra de tres o quatre autors diferents, que haurien treballat en quatre moments: des del començament del regnat de Pere *el Gran* fins a 1299, moment en què el relat hauria quedat inexplicablement interromput. Les *Gesta III* representen la culminació d'un llarg procés de transformació de les històries dinàstiques en històries nacionals, ahora que posen el punt i final a la tasca historiogràfica de Ripoll. A més, són l'obra més important entre Desclot i Muntaner.

L'edició de Barrau contenia pocs errors, però aquesta nova la corregeix i la supera, per tal com respecta molt més el llatí medieval d'acord als moderns criteris d'edició de textos i presenta per primera vegada un text convenientment prologat,